

Skagen

Skagen Havn er i dag en havn med mange bassiner til fiskeri, godstransport, krydstogtskibe og lystsejlere. Skagen, der har Vesterhavet på den ene og Kattegat på den anden side, ligger et udsat sted. Så besejlingen af havnen afhænger af vind-, strøm-, bølge-, vandstands- og dybdeforhold, der tillige påvirkes af sandvandring. Bassinerne har forskellige kajlængder og vanddybder; det største bassin kan besejles af skibe med en længde på 330 m, og havnen anløbes af mere 650 fragtskibe om året. Foto: Skagen Havn.

Før havnen blev bygget, var hovedparten af fiskerne ved fiskerlejet henvist til kystfiskeri fra stranden. Fiskere med større både måtte ligge i Frederikshavn.

I 1880'erne blev der skabt tilslutning til en fiskerihavn i Skagen, men der skulle først nedsættes en Vestkysthavnekommission af staten og udarbejdes en havneplan, før Rigsdagen vedtog et havneprojekt for Skagen den 23. april 1903.

Arbejdet blev sat i gang i 1904, og i 1907 kunne havnen indvies af Kong Frederik VIII. Havnen blev udvidet i 1930'erne, 1950'erne og 1960'erne, hvor mere end 400 kuttere var hjemmehørende i Skagen. Og udvidelserne fortsatte. I dag har havnen 11 m vanddybde, 6,1 km kajer, 1.330.000 m² havneareal, knap 40 servicevirksomheder, et skibsværft og en tørdok. Men fiskeriet og fiskeindustrien er stadig havnens kerneområde.

Havnen har i dag ca. 6000 landinger fra fiskefartøjer årligt. Foto: Skagen Havn.

Skagen ligger ved porten til Kattegats og Østersøens mange havne. Rigsfællesskabet mellem Danmark og Norge fra 1536 til 1814 betød, at de to helt naturlige vandveje mellem landene gik langs Sveriges kyst og langs Jyllands østkyst. For uden søkort og sømærker holdt skibene sig dengang til landkending. Så efter 1536 sejlede den danske flådes skibe langs den svenske kyst.

Ved Roskildefreden i 1658 mistede vi Skåne, Halland og Blekinge til Sverige. Og så var det ikke længere sikkert for flåden at sejle langs Sveriges kyst, der var den mest naturlige forbindelsesrute i rigsfællesskabet. Derfor blev flådens rute flyttet til Jylland, hvor ruten fulgte Jyllands østkyst.

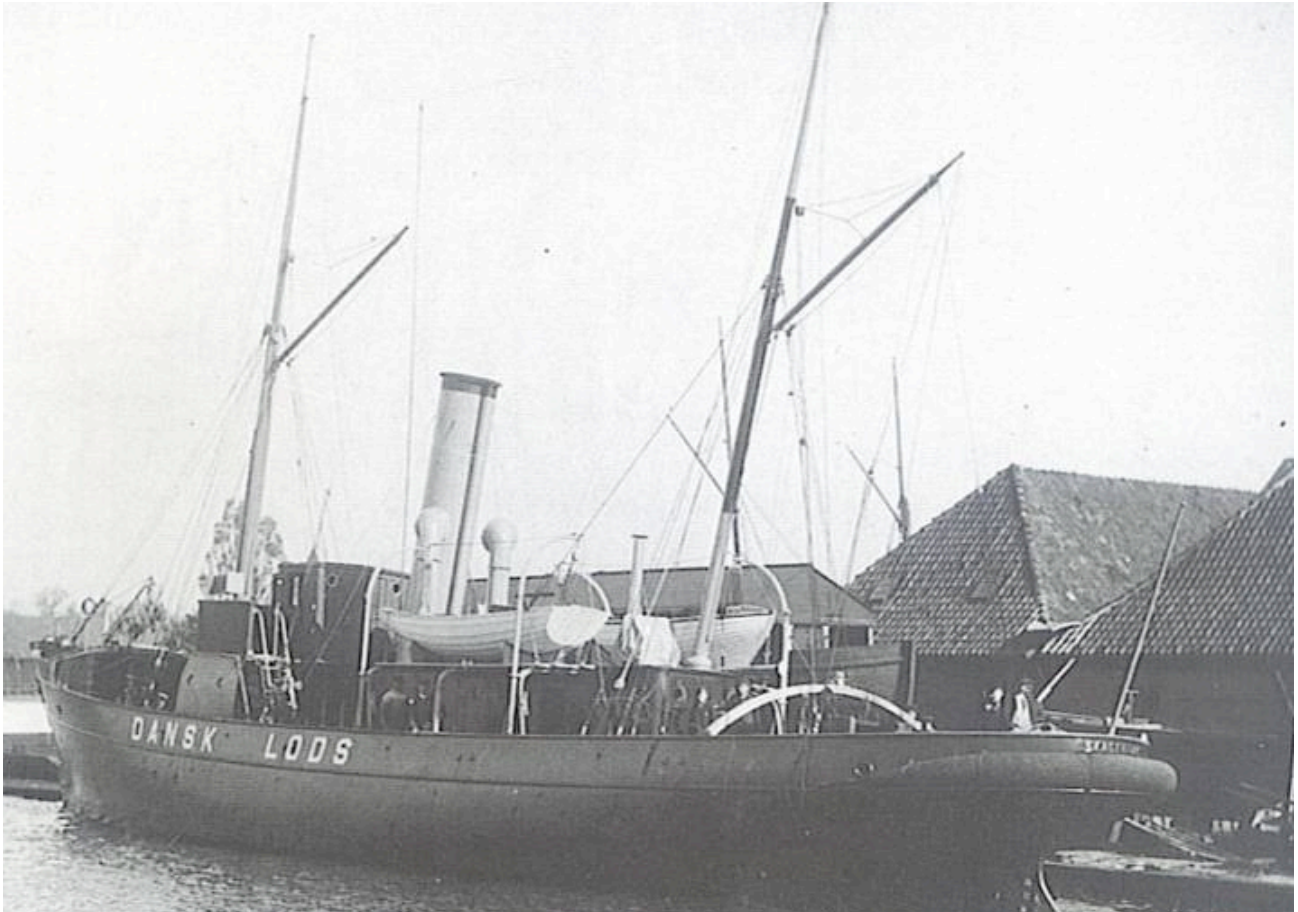
Lodsningen i farvandet ud for Jyllands nordligste kyst mod Kattegat startede med Det Kongelige Lodseri ved Dvalegrundene af 4. september 1743, der er beskrevet i afsnittet om Dvalegrundene.

Næste retsgrundlag blev Interims-Anordningen fra Fladstrand og de dermed forenede Lodserier af 27. oktober 1800, hvor der blev etableret 5 lodsstationer. Bangsbostrand med 10 lodser i 2 bådeselskaber, Fladstrand (det senere Frederikshavn) med 15 lodser i 3 selskaber, Hirtsholmene med 25 lodser i 5 bådeselskaber. Skagen fik 3 lodser og Læsø 4 lodser. Antallet af lodser viser, at Skagen var det sted, hvor der dengang var færrest lodser..

Der var ikke lodsopgaver til så mange lodser. Selskaberne opstod, fordi bådene var ejet af selskaber, som fiskere og lodser havde part i. Efter indførelsen af lovhjemlen om jollekasser i 1831-reglementet om lodsindretningen i Danmark, blev bådene senere finansieret ved, at 4% af indtægten nu blev lagt i en jollekasse. Omkring 1880 ophørte brugen af lodsbåde til fiskeri i Skagen. Og da Skagens havn blev taget i brug i 1907, blev lodseriet ændret til et havnelodseri under havnerådet.

Skagens afsondrede beliggenhed, natur og særegne miljø tiltrak i 1870'erne en kunstnerkoloni, som banede vejen for den første turisme, landevej og jernbane. Men Skagen var helt domineret af byens 150 fiskerbåde, der var landets største fiskerflåde, og som dengang blev trukket op på stranden ved den havneløse by. Over halvdelen af de ca. 2300 skagboer levede i 1890'erne af fiskeriet.

De sejlbåde, der blev brugt af lodserierne i Skagen, Frederikshavn og på Hirtsholmene var ikke egnede til de barske forhold ved Skagen. Derfor byggede lodsvæsenet i 1898-1899 en stor og kulfyret lodsdamper "Skagerak" på Orlogsværftet. Den var 30 m lang, vejede 132 tons og fik indlagt en motor med 260 hk. På fotoet ses lodsdamperen ved en af Holmens kajer, før den blev sejlet til Skagen.

Dampbåden lå i begyndelsen for anker ved Skagen Rev med op til 4 lodser om bord, og lodsvæsenet betalte lodsbådens drift indtil Første Verdenskrigs afslutning, hvor lodsstationen i Skagen overtog driften med et afpasset statstilskud. I begyndelsen sejlede lodserne i en jolle med latinersejl over til de skibe, der ønskede lods. Senere anvendtes en motorjolle. Lodsdamperens besætning bestod af føreren, der altid var en lods, en maskinmester, to fyrbødere, en matros og en kok.

Lodsdamperen var en fortrinlig søbåd og isbryder og blev både benyttet som lodsbåd og til bjergning af skibe og mandskab. Isbrydning foregik ved, at man fik 20-30 arbejdsløse til at stå agter, mens skibet for fuld kraft løb stævnen mod isen, hvorefter de gik frem i stavnen, så deres vægt fik stævnen til at brække isen.

Desuden blev lodsdamperen anvendt som øvelsesbåd for nyansatte lodser fra andre lodserier. Det var lodsinspektøren, der ledede øvelsessejladserne, som blev betalt af staten. I 1921 fik båden radiotelegrafstation og fast station i Skagen, men den blev oplagt om sommeren fra 1927, da lodsbåden var dyr i drift på grund af den store besætning. Så om sommeren var det Frederikshavns Lodseris 10 tons motorbåd, der lodsede skibene. Senere fik Frederikshavn og Skagen lodsdækbåde med motor.

Efter havnens ibrugtagning i 1907 var det fortsat fiskeriet og fiskeindustrien, der dominerede byen, men fra 1930'erne til 1960'erne voksede byen fra 4.000 til 11.500 indbyggere. I dag er havnen en vigtig trafikhavn, og mange af nutidens store skibe får nu lods om bord, når de passerer Skagen.

I mange søfartsbyer findes en Lodsgade, en Lodsvej, et Lodsstræde eller en lodssti.

Det gælder også i Skagen, hvor lodsoldermand Just Nielsen (1819-1902) ejede tre huse på Lodsvej nr. 2, 4 og 6. På fotoet ses Lodsvej nr. 6 med et af Skagens fine hvidkalkede tagmærkninger og et af de karakteristiske udhuse bag hovedhuset.

Lodsoldermanden var desuden opsynsmand ved Skagen Redningsstation fra 1866 til 1883.

Efterhånden blev der kun et lodseri ud af de 5 tidligere lodserier. Det fik hjemsted i Skagen i 1978. Skagen Sølodseri, som lodseriet kom til at hedde, flyttede ind i et nyt lodshus i to etager i Skagens havn. Og ved 250 års jubilæet i 1993 var der ansat 19 lodser, 12 bådmænd, en bogholder og en kontorassistent i Skagen Sølodseri. Det vidner om søfartens og farvandslodsningens udvikling og om, at de store trafikhavne har overtaget den rolle, de mindre havne havde gennem århundreder. Efter lodslovens seneste ændringer er det nu DanPilot og Skagen Lodseri, der lodser fra Skagen. Foto: Skagen Havn.

Skrevet af Danmarks Lodsmuseumsforening